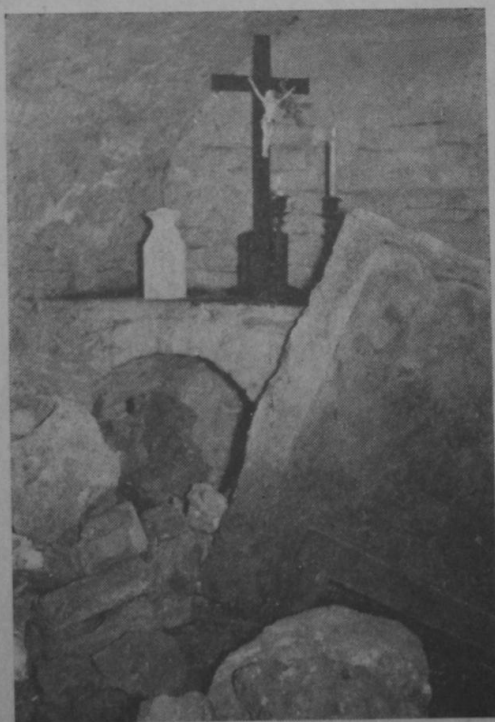

29 / 1972 / 4

MUSEUM JULIEN VAN NERUM
HOEGAARDEN

ALPAIDIS

TIJDSCHRIFT voor HEEMKUNDE
FOLKLORE en OUDHEIDKUNDE

MUSEUM JULIEN VAN NERUM

Vereniging zonder winstoogmerk

Aangeloten bij het Verbond der Verenigingen zonder winstoogmerk, bij de Belgische Museumvereniging en bij de Vereniging voor Vreemdelingenverkeer Hageland en Haspengouw

Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad van 19 januari 1967

Raad van Beheer : HUBERT VAN NERUM ALBERT GUILLY ROGER VERPOORT

Tarief van de publiciteiten

Plaats	Volledige bladzijde		Halve bladzijde		Kwart bladzijde		Eigenhandig ingelast met beperking	
	één maal	vier maal	één maal	vier maal	één maal	vier maal	één maal	vier maal
Tekstbladzijde	475 Fr	1.700 Fr	250 Fr	900 Fr	130 Fr	450 Fr	300	1.000 Fr

Teksten overmaken en betalingen vereffenen aan een bestuurslid of aan :

ROGER VERPOORT - Penningmeester

203 Victor Hugostraat - 1040 Brussel

PCR 1090.00 van de Bank van Brussel, Agentschap DAILLY te 1030 Brussel,

voor rekening nr A - 37 - 21 van het Museum Julien Van Nerum, VZW

Het Bestuur is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aankondigingen en houdt zich het voorrecht te na te zien voor publikatie

Abonnementsvoorwaarden

gewoon abonnement	75 Fr per jaar
ere-abonnement	100 Fr per jaar
beschermend abonnement	Minimum 250 Fr per jaar

Oplage : 500 exemplaren

Op de koft : Kelderkapel in het Museum Julien Van Nerum

De achttiende eeuwse taveerne en het Museum Julien Van Nerum zijn open :

op werkdagen vanaf 15.00 uur

op weekeinden en feestdagen vanaf 10.00 uur

een muntkaramel met een historische achtergrond

de muntkaramel Cesar

alleen in het Museum verkrijgbaar

Driemaandelijks kultureel tijdschrift uitgegeven door "De Vrienden van 't Nieuwhuys"

Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België onder het nummer B.D. 23.350

Hoofdzetel : Museum Julien Van Nerum, 2 en 4, Ernest Ourystraat, 3320 Hoegaarden

Verantwoordelijke uitgever

H. VAN NERUM

Redaktieleider

M. DODION

Presentatie

R. VERPOORT

De medewerkers schrijven onder eigen verantwoordelijkheid. De gedachte van hun artikels is niet noodzakelijk deze van het bestuur. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd noch gepubliceerd worden zonder de schriftelijke toestemming van de verantwoordelijke uitgever.

HOGER BESCHERMKOMI TEE

Eredeken Ridder J. de NEEFF, Goeverneur van de Provincie Brabant

Leden R. KERRY, Burgemeester van Hoegaarden

G. PIERLET, Substituut van de Procureur des Konings te Tongeren

L. BORREMANS, Ere-Ambassadeur van Z.M. de Koning

A. HETTICH, Oud-Burgemeester van Hoegaarden

P. ROCK, Directeur-Generaal aan het Ministerie van Kultuur

J. VERBESSELT, Konservator aan de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis

MUSEUMRAAD

Hoofdbeheer

H. VAN NERUM A. GUILLY R. VERPOORT

Sekretariaat

Mevr. VERVOORT Mej. DAYERS

Boekhouding

R. VERPOORT

Verifikatie

J. HUBERT E. VAN NERUM

Studie en navorsing

M. DODION Mej. DAYERS

Redaktie en publikaties

M. DODION R. VERPOORT

Bibliotheek en dokumentatie

E. GROOTEN

Museologie, patrimonium en heemschut

E. GROOTEN E. SCHOENSETTERS

Geleide bezoeken en wandeltochten

A. GUILLY M. DODION

Vreemdelingenverkeer

E. GROOTEN

Volksontwikkeling en tentoonstellingen

E. GROOTEN E. SCHOENSETTERS A. RESPEN

Vrijtijdsbesteding en folklore

E. SCHOENSETTERS M. COLLIN A. RESPEN

Klub- en verenigingsleven

J. HUBERT M. COLLIN

Artistieke voorlichting

F. MANNAERTS

Taveerne

R. VERPOORT M. COLLIN

Briefwisseling te richten aan de Hoofdzetel

Boedarden

1978
achtste jaargang,
nummer 29
inhoud

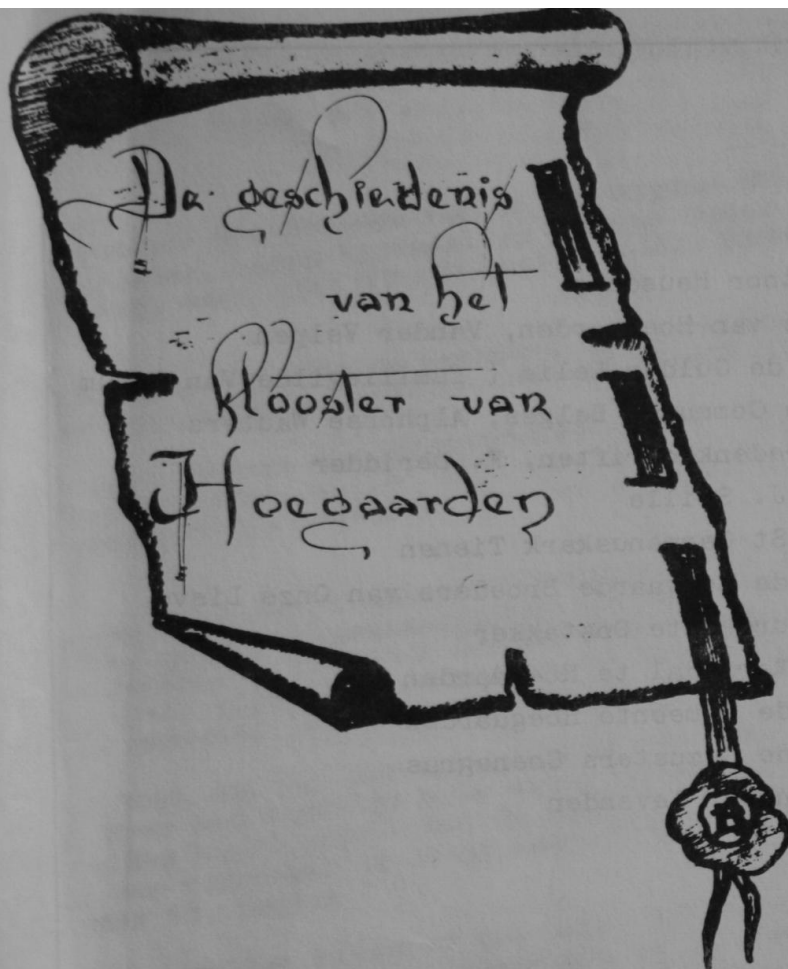
De geschiedenis van het Klooster van
JC Boedarden
door Hubert Van Ceteren / CCourits Dodion 9

De toelaten van JC Boedarden
door Hubert Van Ceteren 23

Onze ereLeder 1978 26

ALFAIDIS

wenst
aan al haat lezers een zalig en
gelukkig, nieuwjaar

Zoals 1972 het jaar van de Kastelen was, zo wordt 1973 het jaar van onze Kloosters, Abdijen en Begijnhoven die voor het publiek toegankelijk zullen gesteld worden.

Ook Hoegaarden wordt hierin betrokken, want tussen het Klooster van Mariadal, het Museum Julien Van Nerum en de Toeristische Instanties is een akkoord tot stand gekomen, om in de loop van het jaar 1973 de poorten van het Hoegaardse klooster open te stellen.

Daarom publiceren wij heden de geschiedenis van Mariadal, opdat de bezoekers beter het verleden van het vermaarde Heiligdom zouden kennen alvorens het te betreden.

Beterles

- Archief Pastoor Heusdens
- Geschiedenis van Hoegaarden, Vander Velpen
- Archief van de Gulden Lelie (familiegilde Van Nerum)
- Histoire des Communes Belges, Alphonse Wauters
- Hagelandse Gedenkschriften, F. Deridder
- Archief van J. Soille
- Archief van St Germanuskerk Tienen
- Archief van de Eerwaarde Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes te Oostakker
- Archief van Mariadal te Hoegaarden
- Archief van de Gemeente Hoegaarden
- Archief van de Gezusters Coenegras
- Getuigenissen van levenden

Opgedragen aan de Edelvrouwe Catharina van Wosmaele, stichteres van het Begijnenvooster van Hoegaarden in 1453 en aan Eerwaarde Heer J. J. Delfosse, stichter van het Pensionaat Hoegaarden in 1817 en van de Latere Congregatie der Zusters van de Vereniging met het Heilig Hart in 1835.

1. Woord vooraf.

Het klooster der Zusters van de Vereniging met het Heilig Hart te Hoegaarden, heden Mariadal en vroeger Onser Liever Vrouwendale genoemd, werd niet altijd door dezelfde kloosterorde bewoond.

Honderden jaren vóór de aankomst van deze Zusters te Hoegaarden, werd het klooster bewoond door de Paters Begaarden.

In deze bijdrage tot de geschiedenis van een der mooiste kloosters van ons land, willen wij, voor zoveel we konden achterhalen, de geschiedenis weergeven van het aloude klooster van Hoegaarden.

In ons tijdschrift nummer 12 beschreven we reeds hoe Gravin Alpaïdis, aan de Prinsbisschoppen van Luik, een deel van haar goederen vermaakte, namelijk Hoegaarden, Jodoigne en Tourinnes-la-Grosse. Door zijn rijke landouwen en vroege ontginning, behoorden onze gewesten tot de weelderigsten van Haspengouw.

Het moet ons dan ook niet verwonderen, dat meer dan één naburige Heer een begerige blik wierp op de rijke bezittingen van de Luikse bisschoppen. Een de meest oorlogszuchtige heren uit die tijd was voorzeker de Graaf Lambert van Leuven (zie Alpaïdis nummer 15, pagina 7).

De toenmalige Bisschop van Luik, Balderic II (1008 - 1018), om de rechten van zijn onderdanen te verzekeren en zijn bezittingen te behoeden tegen mogelijke aanvallen, wilde een versterking bouwen te Hoegaarden. Hij begon met een grote en brede gracht, waarschijnlijk op de plaats die nu nog " Lange Gracht " genoemd wordt, tussen Houtem en Hoegaarden, terwijl de versterkte burcht later zou volgen.

Door die versterkingen voelde Lambert met den Baard, Graaf van Leuven, zich nochtans bedreigd en te dien einde verzocht hij Balderic de werken stop te zetten. Maar op diens bevestigende weigering vielen de troepen van Lambert Hoegaarden binnen, plunderden en verwoestten de streek.

Na vruchteloze onderhandelingen kwam het tot een veldslag, die geleverd werd op 10 oktober 1013 op de grenzen van de gemeenten Hoegaarden en Oorbeek, ergens op de plaats die nu nog " Ruyterskerckhoff " genaamd wordt.

Wegens het snood verraad van de Graaf van Namen, leed Balderic een verpletterende nederlaag, met als gevolg dat deze laatste van zijn voornemens afzag een vesting te bouwen.

Menigmaal heeft men zich reeds afgevraagd, of de plaats waar de Luikse Bisschop zijn burcht wilde bouwen, niet daar was waar zich nu het klooster bevindt. Wie zal het ooit weten of kunnen uitmaken, want van de slag van 1013 bleef niet de minste herinnering over (tenzij de stichting van de abdij St Jacob te Luik).

Wat echter zeker is, volgens geschiedschrijver F. Deridder in Hagelandse Gedenkschriften, tegen de mening in van A. Wauters (Histoire des Communes Belges), is het feit dat op de plaats waar het klooster nu staat, of daar omtrent, een slot van de een of andere machtige heer of leenman heeft gestaan, een soort van kasteel dat doorgaans genoemd werd " 't hof van Overlar ". Zo werd het reeds genoemd in de 14e eeuw, later gewijzigd in " 't casteel ende hof van Dongelberghe ".

Het Hof van Overlaar mag niet verward worden met de hoeve aldaar, welke volgens de geschiedschrijver A. Wauters, zou vervangen geweest zijn door de bankier Tremouroux, in een meer moderne villa, die wij nu " het kasteeltje achter 't klooster " noemen. Deze kan wel tot het Hof van Overlaar behoord hebben, maar was niet het eigenlijke hof, zoals later uit deze bijdrage zal blijken.

De oude archieven van de Paters Begaarden bevinden zich gedeeltelijk in het kerkarchief van St Germanus te Tienen (1) en grotendeels bij de Eerwaarde Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes te Oostakker, die vroeger de Jongensschool van Hoegaarden bestuurden en spijtig genoeg, bij hun vertrek een deel van het oude kloosterarchief hebben medegenomen.

Hoogst waarschijnlijk kregen zij het van de naastbestaanden van Pater Coenegras, de laatste der overblijvende Paters te Hoegaarden geboren en tijdens de franse revolutietijd ondergedoken in het paviljoentje van de huidige doening der gebroeders Vandermolen in de Stoopkensstraat.

(1) De dekenij Hoegaarden resulteerde onder St Lambertus van Luik en omvatte : Bevecom, Doorne, Attenhoven, Halle, Boeyenhoven, Wilderen, Nieuwerkerke, Berbroek, Donck, Hougaerde, Bost en Rommersom.

Overlaar daarentegen behoorde sinds het begin van de 16e eeuw aan het kapittel van St Germanus te Tienen, alhoewel het Luiks was.

2. Oorsprong en eerste bezitters.

Het archief van St Germanus Tienen vermeldt de opbouw van de kloosterkerk in 1767, zoals men in de gevel kan lezen. Maar in dit archief is er ook sprake van een jaargetijde op 5 januari voor de edele heer Werner van Langevelt en Catharina van Mosmaele, gehuwden en stichters van dit convent of klooster.

We weten dat Jonker Werner van Langevelt stierf rond de jaren 1445 en zijn echtgenote rond 1455. Vermits beide edellieden de stichters zijn van het klooster, staat het ook vast dat de Paters Begaarden zeker vanaf die tijd (1453) tot aan de franse revolutie in mei 1797 het klooster hebben bewoond, hetzij gedurende bijna drie eeuwen en half.

In het begin moet het Hof van Overlaar met woning en landerijen, een oude mansus zijn geweest. Een mansus was een leengoed, dat buiten de woning die men soms ook villa noemde, gewoonlijk een oppervlakte had van 12 bunders, ongeveer 12 hectaren. Deze 12 bunders waren de fundatie- of stichtingsgoederen, het aanvangbezit van kloosters en liefdadige instellingen. Fundatiegoederen waren zeer bevoordeeld en van vele belastingen ontslagen. Manusgoederen zijn van heel oude oorsprong en kunnen teruggebracht worden tot de 8e en 9e eeuw.

Wanneer nu op het einde van de 17e eeuw, de Paters Begaarden, om aan zwaardere belastingen te ontsnappen, als stichtingsgoederen opgaven, " meer dan 12 bunders " kwam de ganse gemeente van de oude Vrijheid Hoegaarden daar tegen op. Men wist maar al te goed, door overlevering, dat het kloosterbezit voortkwam van een oude mansus of winning, die oorspronkelijk 12 bunders groot was, maar dat de paters met de tijd hun bezittingen hadden vermeerderd.

Uit dit gemeentelijk protest leiden we dus af, dat het klooster als oorsprong had : een oud heerlijk slot uit vroegere tijden met 12 bunders grond, dat zich later door aankoop en vererving had uitgebreid. En zo werd het, met al wat er aan en rond lag, in het midden van de 15e eeuw bij de stichting, aan de Paters overgemaakt.

De oudst bekende bezitter van het Hof van Overlaar was Gozewijn, heer van Goidsenhoven, die in de Gulden Sporenslag onder het banier der Klauwaarts streed. Bij zijn dood liet hij bij testament van 25 februari 1346 al zijn goederen aan de twee zonen van zijn overleden tante langs moederszijde. Die tante was Goedele van Goidsenhoven, gehuwd geweest met Wouter van Golart. Haar oudste zoon, Wouter II, erfde al de bezittingen van Gozewijn, gelegen onder Hoegaarden. Hij trad in het huwelijk met een dochter van Simon van Herbais en een van zijn kinderen, Wouter III, ging een huwelijk aan met Aleydis van Mulcken.

Deze Aleydis (Alice) treffen we later aan als eigenares van het hof van Overlaar. Haar testament werd " geapprobeert ende besegelt " door de meier en schepenen van Luik.

De testamentuitvoerders verkochten het hof van Overlaar aan Jan van den Creeft, schepenen van Maastricht. De nieuwe bezitter trachtte in de volgende jaren zijn goederen aanzienlijk te vermeerderen.

Een der zonen van Jan van (den) Creeft, Mathijs die Kanunnik was te Borgloon, stond " tocht ende erfdom van synen aendeel af aen enen eerwaardighe Heere, her Wouteren van Donghelberghe, proost ende canonic van Lier " .

Hetzelfde deed ook later de broeder van Mathijs, Godevaart op 12 mei 1406. Van de Proost der St. Gommaruskerk te Lier, ging het hof van Overlaar over op een van zijn bloedverwanten, Jan heere tot Dongelberghe. Vanaf toen droeg het de naam van " Hof van Dongelberghe " . Deze laatste, wellicht in zware schulden verzeild, verpandde het hof aan Nicolaes van den Werve uit Antwerpen.

Eindelijk, twee jaar later op 1 februari 1439, werd de pand afgelost door Jonker Werner van Longchamp (Langevelt) . Werner was niemand anders dan deze die vermeld staat in de aloude jaargetijde van 5 februari 1767.

Het was dus ontegensprekelijk zijn gemalin Catharina van Momal of (M) Osmaele, die in 1453 voor de schepenen van Hoegaarden, het hof van Overlaar, dat zij in leen hield van de Luikse Bisschop, overmaakte aan de Paters Begaarden, samen met al de toebehorende cijnsgoederen, landen, visvijvers en weiden, gelegen tussen de " tombe van Overlaer ende Rommersom ".

Hieromtrent staat vermeld in Cart. S. Lamb. VI / Acte 1336 :

".... maison forte de Oular et tous ses appendices et appartenances.

... lesquels nos chiers sires, messires li eveskes, et les bonnes gens, li maires, li ekevins et li communité d'elle ville de Hugardez, nos ont doneit a tenir hyretablement par nos et nos hoirs, gisans entre le tombe et oulair d'un costeit, romulchem et le maison, mgr Henri Zigher, prieste, d' autre costeit... "

3. De Paters Begaarden.

Men noemde ze Begaarden of Bogaarden, omdat zij de mannelijke tak waren van de beter bekende Begijnen. Het was in het laatste kwartaal der 13e eeuw, dat in ons land de eerste regelmatige gemeenschappen van Begaarden voorkwamen. Aanvankelijk bleven de Begaarden, evenals de Begijnen, een vrij onafhankelijk leven leiden. Het waren vrome en noeste arbeiders en ambachtslieden die kuis in gemeenschap wilden leven, om zich aldus een fatsoenlijk bestaan te verzekeren en tevens hun zielezaligheid te behartigen. Hun regel bleef echter ver van streng te zijn, want feitelijk was hun instelling niet gericht op apostolaat.

Zij droegen een zwarte pij, stonden onder leiding van een overste "Prior" genaamd en deden grotendeels aan landbouw en wolwerk, dus de weversstiel; zij hadden bijna ieder hun eigen weefstoel.

In den beginne werden zij "Broeders" genaamd, terwijl enkele onder hun de priesterwijding ontvingen, om aldus in de geestelijke nood van hun gemeenschap te voorzien en waardoor zij later de naam van "Paters" kregen.

In de eerste helft der 14e eeuw aanvaardden de meeste Godshuizen de regel der Derde Orde van de Heilige Franciscus, namelijk de boetvaardigheid of penitentie.

Het was de Bisschop van Luik, Adolf de Ma Marck, die in 1333 die regel aan al de begaarden van zijn Bisdom voorschreef. Zijn opvolger Jan van Erkel, keurde in 1372 de verordening goed. Ten gevolge hiervan droegen de Begaarden sedert de helft der 14e eeuw niet zelden de naam van "Bruederen vanden derde Ordenen Sinti Francisci, geheyten vander Penitentiën..."

In het jaar 1443 gaf Bisschop Jan van Heinsberg het bevel, dat in elk Begaardenklooster ten minste één priester moest zijn. Diezelfde Bisschop schonk in 1445 zijn goedkeuring voor de stichting van een Begaardenklooster te Zepperen bij St. Truiden.

Kort daarop ontvingen al de Begaardenkloosters van het uitgestrekte Bisdom Luik, de opdracht van Paus Nicolas V, om zich bij dit klooster van Zepperen aan te sluiten.

Op verzoek van Catharina Van Mosmaele, stichteres van het klooster van Hoegaarden, kwamen in 1453 enkele Begaarden van Zepperen, het oude Hof van Dongelberghe, alias van Overlaar, bewonen. Hun aantal was niet groot, zij waren de eerste Begaarden die er zich vestigden.

In den beginne betrokken zij slechts een deel van het oude slot, maar dit was de kern waaruit het klooster van Hoegaarden, later gekend onder de naam van Mariadal (Val Virginal) zou ontstaan en zich verder ontwikkelen.

In de oude archieven droeg het klooster ook de naam van " 't godshuys van Overlaer, geheyten te Onser Liever Vrouwendale onder die herlicheit of onder den bewinde van Hougaerde ".

4. Schenkingen en giften.

Een paar jaren na de aankomst der eerste Begaarden, droeg de weduwe van Jonker van Langevelt (Catharina van Mosmaele) hun op " met alme ende brieven den heere in de hand tot behoef des godshuys van Onser Liever Vrouwe tot Overlaer, alsucke erfgoede 't huys, beemden ende vivir; zoals zij van den Prinsbisschop te leen hield onder de schepenbank van Hoegaarden

Heer Jan van der Lantschot, Minister-Generaal der Begaarden, werd er onmiddellijk van " ingelicht ende ghegoedt " Dit gebeurde op 21 augustus 1455. Diezelfde dag schonk Catharina van Mosmaele aan het nieuwe klooster nog enige goederen, die hun eerste bezittingen reeds kwamen vermeerderen, namelijk vijf dagmalen land gelegen te Bouchout, en verder een bunder land gelegen te Overlaar (genaamd : **Derdenscoeflant**, land van de derde schoof).

Voor de oprichting van het nieuw klooster was echter in de allereerste plaats, de toelating nodig van de pastoor der parochie. De Begaarden hadden er voor gezorgd, die toestemming te krijgen van de toenmalige Pastoor van Hoegaarden, Hendrik de Flumine (Vandervloed), daterend 28 augustus 1453.

Daardoor mochten de paters een kapel bouwen, ter ere Gods en der H. Maagd, in het Hof van Dongelberghe.

Zij bekwamen ook de toelating om een eigen kerkhof in de nabijheid van die kapel aan te leggen. Het werd hun bovendien toegelaten om in hun kapel drie of vier altaren te stichten. Doch uit erkentelijkheid en blijk van afhankelijkheid tegenover de moederkerk van Hoegaarden, moesten de Begaarden ten eeuwigen dage aan de Plebaan, Landdeken van Hoegaarden, jaarlijks acht molenvaten koren betalen, maat van Tienen en pacht van Hoegaarden en te verpanden op al de goederen van het nieuw klooster.

Zo kwamen onmiddellijk de twee eerste altaren of beneficiën tot stand ; daartoe dienden de geschonken goederen door de stichteres.

Het was die tijd de gewoonte, om aan het altaar van een kerk of kapel, sommige goederen te schenken, hetzij huizen, landen of renten. Van die opbrengsten moest dan de priester leven, die dit altaar bediende en er regelmatig de H. Mis opdroeg.

Het derde en vierde altaar van de kapel werd bijzonder gesticht en begiftigd dank zij de milddadigheid van een zekere Roeland van den Hufflele, burger en geneesheer te Tienen. In zijn testament liet hij aan de Begaarden een zekere som " Rhijnsche Gulden " na, om er jaarlijkse erfrenten mee te kopen, tot onderhoud van de derde en vierde priester van hun kapel.

Diezelfde Roeland van Hufflele liet aan het klooster van Hoegaarden en aan het St. Agnesklooster van Tienen, al zijn boeken na, om tussen beide instellingen gelijkelijk te worden verdeeld.

Een andere weldoener van de Begaarden was Gerard Scheuttkens, pastoor van het Begijnhof te Tienen ; hij liet aan het klooster " twee silveren scalen om eenen kelk daer van te doen maecken " . In geval de Begijnen een relikwietafel zouden kopen, liet hij aan Pater Jan Van Roest der Begaarden, zijn eigen relikwietafel na.

Verder nog ontvingen de paters de helft van het geld dat zou overblijven, wanneer aan al de bepalingen van zijn testament zou voldaan zijn ; en ten slotte nog een groot deel van zijn prachtige bibliotheek, wat voor die tijd een kostelijk bezit was.

We vermelden ook nog Jan Veelinck en Peter Vortacker, twee kanunnikken van het Sint Gorgoniuskapittel van Hoegaarden. De laatste schonk aan het klooster een som van 100 kronen, waarvan de opbrengst zou dienen om wekelijks twee missen te lezen, een voor het Heilig Kruis op Vrijdag en een ter ere van Onze Lieve Vrouw op Zaterdag.

Jan Veelinck liet een stichting na voor het generaal kapittel, dit was de algemene vergadering der Paters Begaarden van Hoegaarden.

En ook nog andere edelmoedige weldoeners begiftigden het klooster, wijl de Paters hun goederen en inkomsten door aankoop vermeerderden.

Zo zien wij hun in het bezit treden van een deel der Vroente van Hoegaarden. Door Vroente dient verstaan : gemeentelijke vrije goederen, waarop minder begoede kleine landbouwers hun vee kosteloos konden laten weiden.

Maar wanneer de gemeente echter zwaar in schulden zat, tengevolge van de menigvuldige oorlogen, gebeurde het dat de Vroente openbaar in erfpacht werd uitgegeven.

Op 19 maart 1469 werd het deel van de Vroente, dat tegen de wateren van het klooster lag, openbaar verpacht. Het had een oppervlakte van 211 korte roeden; niemand wilde het overnemen " omdat si van cleynen valoir was ".

En zo kwam het aan de Paters Begaarden voor 105 stuivers en half. Op de twee volgende bladzijden vindt U de reproductie van de akte van erfpacht.

Enige jaren later kochten zij een watermolen op de Gete gelegen " de Nieuwermolen " genaamd, ook Arentsmolen, Kloostermolen en Kleine Molen genaamd.

Deze molen, gebouwd of herbouwd in de tweede helft van de 14e eeuw, had twee raderen en behoorde destijds toe aan Willem, Hertog van Gulik, Graaf van Ravensberg, Heer van Heynsberg, van Leeuwenberg, van Diest, van Zichem en van Hoeleden.

Hij bevond zich echter in een erge staat van verval en zo besloot de eigenaar zijn molen te verkopen. De verkoop gebeurde ten huize van Hendrik Vanderbeken te Hoegaarden. Bij de windzitdag en bij " het uytgaen der wasse keersse " bleef de molen aan de Begaarden, die er in december 1476 definitief bezit van namen. Hij bevatte een " corenmolen ende eenen slachmolen ".

Nopens deze molen kregen de Paters Begaarden het rond 1625 aan de stok met de Abdij van Park, eigenaar van de Grote Molen op de Gete. Dit gebeurde toen de Begaarden hun molen herbouwden en het waterpeil wat te hoog hadden gebracht.

Omtrent het einde van de 15e eeuw kwamen de Paters door aankoop of begiftiging, ook nog in het bezit van een uitgestrekt bos, tien bunders groot, liggende " rontsom in syh grachten ". En zo vergrootte stilaan het klooster van Mariadal, vooral tijdens de eerste honderd jaren na de stichting.

Rond het midden der 16e eeuw bedroegen de bezittingen in oorspronkelijke en aangeworven goederen 49 bunders en half, waarvan een twintigtal bunders labeurgrond. Verder hadden zij ook een hoeve en een brouwerij " 't paenhuys van 't clooster " genaamd, een prachtige wijngaard en een rijke visvijver. Rond die tijd, 1571-72, was Pater Hendrik Jacobi er Prior.

Het grootste gedeelte van hun gronden werd verhuurd en verpacht en steeds stond in de verschillende voorwaarden bepaald, dat de huurders " anticipatief met contant geld dienden te betaalen en moesten instaan voor alle dorpslasten, penningen en contributiën " .

Aanvankelijk brachten die bepalingen geen moeilijkheden teweeg, de boeren kwamen hun verplichtingen na, maar wanneer

Une partie du vœu de leur travail est cédée le long des eaux du Couvent, par la commune.
Les Révérends Pères louaient selon ce document.

Wij, meyer Schepenen, Rintmeesters, Tafelmeesters en alle ghemeyne inghesetenen vande dorps van hugarden en van allen appendiciën vā bost vā ast vā romelren van hoxem van houthem van schore, van caudenberghe, van elst, van Nederheim, van elst en van Overlaer doen ont alle lieden die nu sijn en inder tijt wesen sullen dat wi allen tsamenlic metter cloeken daer toe gheroepen om sekere lasten wille daer't voers. dorps dievel mede belast is gheveest om des oerloechs wille in den lande van ludich langh geveest sijnde eendrachtelijc tot ghemeynen oerbaer en projijt tsels dorps in ' uitgaven en in erfrenten uitgegeven en bestael hebben een deel van onser vœonten met kerchgeboden, met proclamatie van drie Sondaghen en mett bernend kerssen om dalse nyemande aen en stant in hueringhen omdat si van cleynen valour was belegen langs den woutbers oft waleren der broeden van Overlaer alsoet omtrent den waten ter vœonte vaert utgheseynt is aenhouden tweehondert en elfue cort roeden ijeghelijc roede voer eene halve stuiver loopender munten ter welcher proclamaciën niemāt gheveest en is die soe veel gheboden en daer voer ghegheve heeft als die Broeden des Cloesters van Overlaer te weten voer ele roede enen halve stuiver tsamē draeghende hondert en ses' alve stuive lverlix en erfelijc tot onser vrouwe lichtmisse te betaelen bij de wekken wi allen tsamen en ele bisunst voer ons en onse naecomelinghe gheloeft hebben en met desen onsen litten noch beloven den voers. broeden en cloestere en haren naecomelinghe die voers. plecke heyselijc en vredelijc te laten gebuychen en ervelie besitten sonder enich recht daer te vmetene oft willen te hebben noch eghen-sins daer van te molesteren nacht belet in gheender wijs te doen oft te doen doen sonder enich gheveer daer teghen bi ons selven oft bi yemande anders in gheestelichen oft wereltlijchen rechten te suecken oft te doen suecken sonder arghelist alsoe langhe als die voers. sime jaerlix vaal betaelt sal werden. In ghetuychenisse alre saecken voers. en om meerder sekerh hebben wi allen die ghemeyne ingheseten bove ghescrevene ghebeden seepen dorpsvoers. dat si dese saecle of ons tuyghen en seghelen willen en wi seepen voers. om bede willen en te versuecken der

ghemeyne inghesetene vā hugarden en der appendiciën hebben onsen ghemeyne zeghel hier aenghehanghen voer ons en voer hen. Int jaer ons here als men screet $\alpha\mu\iota^s$ neghenensestich in merte neghentien daghe.

later schier onophoudelijk in en rond Hoegaarden, de oorlog woedde en wanneer voorbijtrekkende troepen gedurig de oogst en het vee plunderden, konden de huurders nog lastig hun contract nakomen, hetgeen tal van troebelen teweeg bracht.

5. Het "attentaat" op het Klooster in 1682.

De Begaarden waren voor een groot deel van hun goederen vrijgesteld van alle belastingen, hetgeen ten eerste ergerde aan het gemeentebestuur. Daar nu tengevolge de zware oorlogsbeproevingen, de huurders der gronden van de Paters Begaarden, hun belastingen niet langer aan de Vrijheid van Hoegaarden konden betalen, besloot de gemeente, die lasten rechtstreeks te gaan opeisen bij de eigenaars zelf, dus bij de Paters.

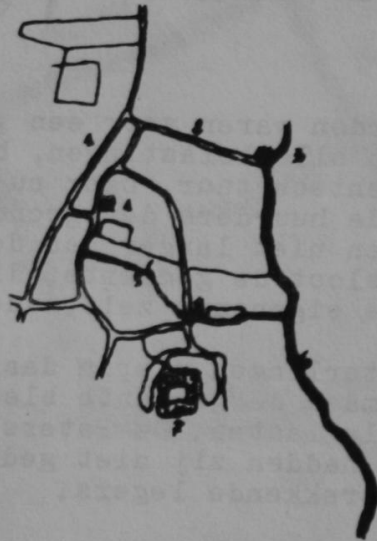
De kloosterlingen riepen daarentegen hun privilegiën en vrijdommen in, maar de gemeente bleef doof en eiste kortaf de betaling van alle lasten. De Paters protesteerden met kracht want wat al lasten hadden zij niet gedragen, wat al inkwartieringen van voorbijtrekkende legers.

De andere burgers hadden voorzeker ook hun part gehad, maar zij brachten al hun geleden schade, tot zelfs "eenen kees" in rekening op hun gewone gemeentebelastingen. De Paters die ditzelfde systeem wilden toepassen, kregen altijd al hun papieren teruggestuurd, zodat de gemeente hun geleden schade niet in aanmerking wilde nemen, onder het voorwendsel dat zij genoeg inkomsten hadden, om enkele lasten te betalen.

Inzake oorlogsschade wisten de Paters nochtans mee te spreken, want de laatste jaren waren zij inderdaad erg beproefd geweest. Zo waren zij in het jaar 1635, toen Pater Libertus Vandenzande Prior was, uit hun klooster verdreven door de troepen van Frederik van Nassau en terwijl de kloosterlingen een tijd lang te Leuven verbleven, was hun klooster totaal leeggeplunderd. De ons bekende Priors uit de latere jaren waren Jan Vandenberg (1642), Petrus Vrancken (1656), Guillelmus Vandencruice (1662) en Jan Wauters (1670).

Robert van der Molen Maurits Jodion

Grondplan van het Klooster

1. Van thinen naer Boogaerden
2. Den aerden Wech
3. Wolen Vande Boogaerden
4. Hoefre van Walsbergen
5. Die Moetracht
6. Die Crete
7. t' Klooster Vande Boogaerden

van

Ten tijde geschiedschrijver A. Wauters (1870) werd hij uitgebaat door Theophile Van Gramberen.

De Kleine Molen van Overlaar is nog steeds bedrijvig en wordt goed onderhouden door de huidige molenaar Elói Celis.

De oude molen van Bullecom

Over deze molen is zeer weinig geweten. Hij lag op de Grote Gete te Overlaar, doch meer stroomafwaarts in de richting van Tienen.

Hij bestond vast en zeker reeds in 1249, maar was verdwenen in 1405. Soms werd hij ook " Bisschopsmolen " genoemd omdat hij onder de jurisdictie zou gestaan hebben van de Bisschop van Luik. De vroegere heerlijkheid van Bullecom behoorde toe aan de Ridders van Bellecom waarvan Goort de laatste was (1535 - 69). Deze heerdij bestaat niet meer. De oude ridders zijn verdwenen maar de prachtige molen is er nog wel te zien, doch ligt voor goed stil, als laatste getuige van vroegere luister.

Zij die vermoedelijk de molen in leen hebben gehad, of ermede verwant waren, zijn :

- Arnold de Bullenkem (1299), schepen van Hoegaarden

- Arnold van Bollenkeem de Outegarden (1366) , grond-eigenaar
- Arnold de Bollenkeem de Authugardis (1370) , idem
- Balduinus de Authugardis, de jongere (1370)
- Henricus Billen de Oudthugardis (1385)
- Goudin de Outhugardis, vermeld in het Enkwest van Jan Zonder Vrees (1410)

Uit dit geslacht stamden waarschijnlijk de latere famillietakken van Bullekem en van Autgaerden.

4. De molen van Lede.

De molen van Lede lag insgelijks te Overlaar op de Grote Gete, maar meer nog in de richting van Tienen ('t Spa-nuyt). Hij had twee raderen van vier paardenkracht en zijn peil-nagel stond 45,17 meter boven de zeespiegel. Samen met het naast-liggend Kasteel van Bullecom, een hoeve en aanpalende gronden, weiden en bos, behoorde hij tot de Heerlijkheid van Bullecom, waar eens een machtige edelman, die uit het Riddergeslacht van Lede stamde, heerdij voerde.

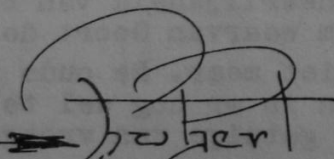
De molen van Lede, genaamd naar zijn bezitter, zou la-ter de naam van de oude en verdwenen molen van Bullecom overne-men. Uit dit Riddergeslacht zijn bekend, Ridder Jan van Lede met zijn zoon Willem en zijn broeder Ridder Gerard van Lede met zijn zonen Gerard, Willem, Jan en Iwain. Zij leefden in de XIIIe eeuw.

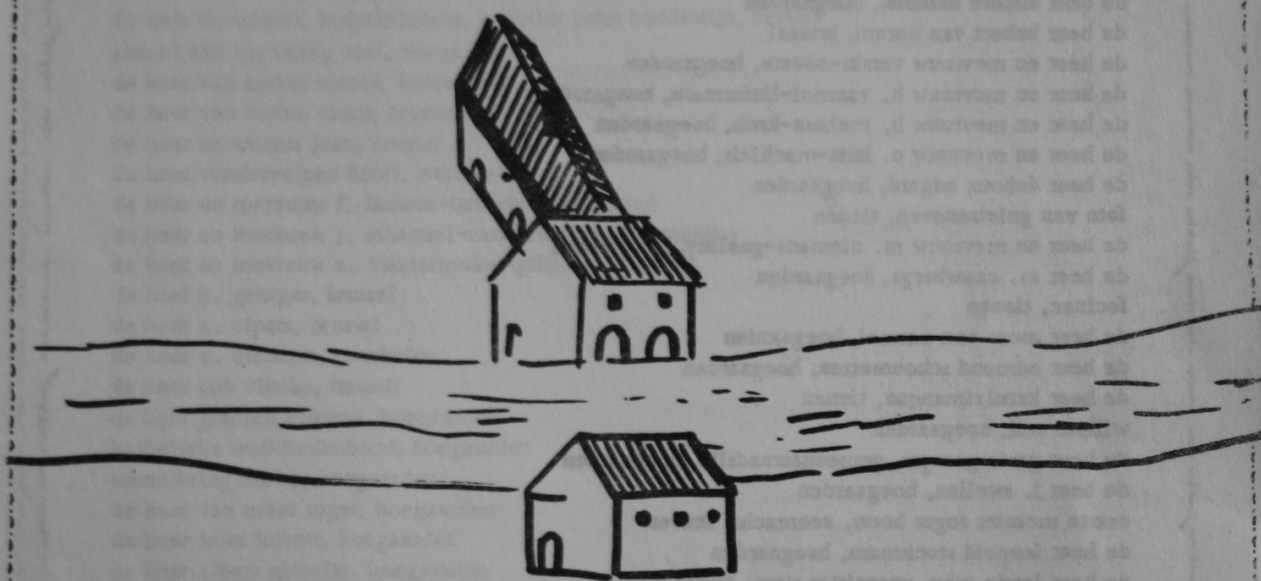
De zonen van deze Ridders kregen het aan de stok met de Bisschop van Luik, betreffende het opstrijken der tienden van de St Lambertuskerk van Overlaar, waarover zij ook zekere rechten zouden gehad hebben.

Na de Ridders van Lede ging de heerlijkheid met haar molen over op het geslacht van Bisdomme.

In 1422, dus 17 jaar na de afbraak van de oude molen van Bullecom, wilde Jan van Bisdomme, eigenaar van de molen van Lede, de valhoogte kennen van de verdwenen molen.

... wordt vervolgd...

 J. van Lede

De Golen van Bellikom
volgens figuratieve kaart, opgemaakt in april 1761
door de gezworene Landmeter Charlot uit Jo-
doigne, op aanvraag van Sieur Serray
Dwaerts, notaris en griffier te Hoegaarden.

Onze erelieden 1972

bank van brussel, agentschap hoegaarden
drukkerij a. fourie
gemeentekrediet van belgië
de heer dotremont frederic, oostduinkerke
de heer cuypers Noël, leuven
de heer dopere hendrik, hoegaarden
de heer hubert van nerum, brussel
de heer en mevrouw versin-covens, hoegaarden
de heer en mevrouw h. vanmol-lintermans, hoegaarden
de heer en mevrouw h. melisse-kreis, hoegaarden
de heer en mevrouw o. huts-machiels, hoegaarden
de heer dehoux edgard, hoegaarden
foto van goietsenoven, tienen
de heer en mevrouw m. olemans-guelluy, hoegaarden
de heer m. cauwbegs, hoegaarden
focinac, tienen
de heer oscar van osmael, hoegaarden
de heer edmond schoensetten, hoegaarden
de heer karel rimanque, tienen
willem tell, hoegaarden
de heer gasla georges, gemeenteraadslid, hoegaarden
de heer j. swellen, hoegaarden
eerste meester roger boets, zeemacht, leuven
de heer leopold stockmans, hoegaarden
de heer lewin max, voorzitter sitca, brussel
de heer depré victor, tienen
de heer thyrlon louis, wastinnes
de heer marcel debot, vossem
confrerie der v geslachten, hoegaarden
de heer pierre honorez, notaris, tienen
de heer theo ripol, tienen
mevrouw tritsmans-vanhulst, hoegaarden
de heer g.r. van houche, commercial inspector japan air lines, brussel
de heer maenhout lodewijk, brussel
de heer hollanders de ouderaen paul, korbeek-lo
studie notaris heuninckx, hoegaarden
de heer jean claude delvigne, tamines
de heer weicker julien, eerste meester chef, st.-pieters woluwe
de heer herremette jean-pierre, eerste meester, mechelen
de heer tritsmans paul, brussel
de heer carlier xavier, berchem
de heer vandenbergh louis, brussel
de heer freuville louis, adjudant-chef, brussel
de heer vanstraelen willy, brussel
de heer gils-vandegoer René, apotheker, tienen
de heer van stipthout johny, juke-box, tienen
de heer stas cyriel, goetsenhoven
mevrouw l. lodewijckx, hoegaarden
juffrouw van winkel, hoegaarden

eerwaarde heer deken vanderhasselt, hoegaarden
 mevrouw dotremont a., brussel
 de heer dokter dayers p., helchteren
 de heer lodewijckx e., hoegaarden
 de heer boets, hoegaarden
 de heer ball p., hoegaarden
 de heer jacques georges, hoegaarden
 de heer schooffs jozef, bohan
 de heer van gelder frank, korvetkapitein, mechelen
 de heer kayaerts emile, oppermeester, zaventem
 de heer en mevrouw h. maes-stas, zavelbome-overijse
 de heer thas, korpsadjutant kwartier rolin, brussel
 de heer hellebaut r., voorzitter biljartclub "familia noh", brussel
 de heer en mevrouw h. robert morren-roukaerts, tienem
 de heer bocquaert, korpsadjutant, kwartier prins boudewijn, brussel
 school van het heilig hart, hoegaarden
 de heer van nerum emiel, korbeek-lo
 de heer van nerum raoul, brussel
 de heer stroobants jean, brussel
 de heer vandervelpen henri, sterrebeek
 de heer en mevrouw f. lamens-hamels, bost-tienem
 de heer en mevrouw j. emanuel-vandermolen, hoegaarden
 de heer en mevrouw a. vandermolen-gilis, hoegaarden
 de heer p. georges, brussel
 de heer a. cipers, brussel
 de heer a. medaers, mechelen
 de heer bob vincke, hasselt
 de heer grooten etienne, hoegaarden
 katholieke werkliedenbond, hoegaarden
 oneelkring tha ia, hoegaarden
 de heer van moer roger, hoegaarden
 de heer jules hubert, hoegaarden
 de heer albert giroulle, hoegaarden
 de heer leon dotremont, hoegaarden
 de heer jules van bever, hoegaarden
 de heer andré nettich, oud-burgemeester, hoegaarden
 de heer decoster, geneesheer, hoegaarden
 de heer g. pierlet, substituut van de procureur des konings, hoegaarden
 de heer oscar brieven, hoegaarden
 mevrouw h. loze, hoegaarden
 mevrouw dewinter, hoegaarden
 mejuffers meeuwens, hoegaarden
 de heer raymond sevenants, hoegaarden
 de heer frans jubin, hoegaarden
 de heer en mevrouw veroveren-lebegge, hoegaarden
 de heer guido veroveren, hoegaarden
 de heer r. struiven, hoegaarden
 de heer j.b. lochy, hoegaarden
 de heer schoofs, onderwijzer, hoegaarden
 de heer clement lochie, hoegaarden
 de heer en mevrouw verport-fontesse, braine-le-chateau
 de heer en mevrouw gilson-vervoort, marbais-marbisoux
 mevrouw vervoort, hoegaarden
 brouwerij celis, hoegaarden
 de heer de greef dominique, berchem-antwerpen
 mevrouw weduwe verstraeten-stroobant, lovenjoel
 de heer medaers, a., mechelen

de heer kinaer nestor, kumtich
 mejuffer hermans mariette, hoegaarden
 de heer van haef jan, hoegaarden
 de heer kerrijn roger, burgemeester van hoegaarden
 de heer van nerum florent, hebeken
 disco-bar "little queenie", hoegaarden
 de heer swijsen victor, goetsenbeven
 de heer wuyts jean, koningalo-vilvoorde
 de heer van nerum rené, ranst
 de heer dodion maurits, muisen
 de heer loosen willem, leuven
 de heer jean-pierre maquet, greffier bij het tribunaal van eerste aanleg te luik
 de heer alexandre pepinster, luik
 de heer en mevrouw charles vandenwauver-backx, heverlee
 de heer andré noé, outgaarden
 de heer ronald gillis, hoegaarden
 de heer buccauw, f., voorzitter freedom club, hoegaarden
 de heer thomas marcel, ohain
 de heer de quin willy, brussel
 de heer van welden roger, tienenn
 stad tienenn
 de heer daniels pierre, hoegaarden
 de heer van heutenrijk, p., leuven
 de heer en mevrouw bielen-haumont, hasselt
 de heer pol mauwerghs, hoegaarden
 de heer jean-pierre sweerts, nivelles
 de heer haumont emile, hasselt
 de heer en mevrouw valère evrard, hoegaarden
 de heer demares p., leuven
 de heer lockie, a., outgaarden
 de heer van nerum gustave, montpellier
 de heer van nerum claude, port villa
 de heer imbrechts frans, tienenn
 de heer bodet michel, brussel
 juffrouw ponsaerts G., Tienenn
 de heer vandermeulen thes, hakendover
 de heer en mevrouw respen-haenen, tienenn
 de heer dekeyser boudevijn, hoegaarden
 mevrouw j. smeesters-ponsaerts, tienenn
 de heer lauwers p., brussel
 de heer jaak meykens, diest
 mevrouw h. van lint-smeesters, ~~luik~~ ~~luik~~
 mevrouw f. vermant-van lint ~~luik~~
 de heer kamunnik jan mombaers, winklele delle
 de heer buelens arthur, zaventem
 de heer van ransbeek, luitenant-ter-zee, zeemacht
 de heer peeters, adjudant, turnhout
 de heer gois, m., nivelles
 de heer vanhellemont, j-h., nil st.-vincent st.-martin

afgesloten op 1 september 1972